

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

8. mai 2014^{*}

Riigihanked — Veesektor — Direktiiv 92/13/EMÜ — Tõhusad ja kiired vaidlustusmenetlused —
Kaebuse esitamise tähtaeg — Tähtaegade kulgemise alguspäev

Kohtuasjas C-161/13,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunale amministrativo regionale per la Puglia (Itaalia) 19. detsembri 2012. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 29. märtsil 2013, menetluses

Idrodinamica Spurgo Velox srl,

Giovanni Putignano e figli srl,

Cogeir srl,

Splendor Sud srl,

Sceap srl

versus

Acquedotto Pugliese SpA,

menetluses osalesid:

Tundo srl,

Giovanni XXIII Soc. coop. arl,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president T. von Danwitz, Euroopa Kohtu asepresident K. Lenaerts viienda koja kohtuniku ülesannetes, kohtunikud E. Juhász (ettekandja), A. Rosas ja D. Šváby,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: ametnik A. Impellizzeri,

arvestades kirjalikus menetluses ja 16. jaanuari 2014. aasta kohtuistungil esitatut,

^{*} Kohtumenetluse keel: itaalia.

arvestades kirjalikke seisukohti, mille esitasid:

- Idrodinamica Spurgo Velox srl, esindajad: *avvocato* L. Quinto ja *avvocato* P. Quinto,
- Acquedotto Pugliese SpA, esindajad: *avvocato* E. Sticchi Damiani, *avvocato* M. Todino ja *avvocato* G. Martellino,
- Giovanni XXIII Soc. coop. arl, esindajad: *avvocato* C. Rella ja *avvocato* R. Rella,
- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* C. Colelli,
- Austria valitsus, esindaja: M. Fruhmann,
- Euroopa Komisjon, esindajad: L. Pignataro-Nolin ja A. Tokár,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 25. veebruari 1992. aasta direktiivi 92/13/EMÜ veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate üksuste hankemenetlusi käsitlevate ühenduse eeskirjade kohaldamisega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT L 076, lk 14) (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2007. aasta direktiiviga 2007/66/EÜ) (ELT L 335, lk 31, edaspidi „direktiiv 92/13”) artikleid 1, 2a, 2c ja 2f.
- 2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses, mille üks pool on Idrodinamica Spurgo Velox srl (edaspidi „Idrodinamica”) ja veel neli kaebajat ning teine pool on hankija Acquedotto Pugliese SpA (edaspidi „Acquedotto Pugliese”) ja vaidluse ese on selle hankemenetluse õiguspärasus, milles nimetatud hankija tunnistas edukaks ettevõtjate ajutise ühenduse, mille juht on Giovanni XXIII Soc. coop. arl (edaspidi „Cooperativa Giovanni XXIII”).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Põhikohtuasjas käsitletav hange puudutab töid veesektoris ja seda reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta direktiiv 2004/17/EÜ, millega kooskõlastatakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate ostjate hankemenetlused (ELT L 134, lk 1; ELT eriväljaanne 06/07, lk 19), mida tavaliselt nimetatakse „sektoridirektiiviks”.
- 4 Direktiivi 92/13 põhjendustes 3, 5 ja 6 on öeldud:

„tõhusate abinõude puudumine või olemasolevate abinõude puudulikkus võivad takistada ühenduse ettevõtjaid esitamast pakkumisi; seetõttu peavad liikmesriigid selle olukorra parandama;

[...]

asjaomaste sektorite hangete avamine ühenduse konkurentsile tähendab seda, et on vaja vastu võtta sätteid, mis asjakohase ühenduse õiguse või seda rakendavate siseriiklike eeskirjade rikkumise puhul tagaksid tarnijatele ja töövõtjatele asjakohase läbivaatamise korra kättesaadavuse;

on vaja ette näha oluliselt suurema läbipaistvuse ja mittediskrimineerimise tagamine ning selle tuntava mõju saavutamiseks sätestada tõhusad ja kiired abinõud”.

- 5 Selle direktiivi artikli 1 „Läbivaatamise korra reguleerimisala ja kättesaadavus” lõiked 1 ja 3 sätestavad:

„1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse [direktiivis 2004/17] osutatud lepingute suhtes [...]

[...]

Liikmesriigid võtavad seoses direktiivi [2004/17] reguleerimisalasse kuuluvate lepingute sõlmimise menetlustega vajalikud meetmed tagamaks, et tellijate otsuseid saaks läbi vaadata tõhusalt ning eelkõige võimalikult kiiresti kooskõlas käesoleva direktiivi artiklitega 2–2f, kui põhjenduseks on kõnealuste otsuste vastuolu hankeid käsitlevate ühenduse õigusaktide või seda õigust rakendavate riiklike eeskirjadega.

[...]

3. Liikmesriigid tagavad, et läbivaatamise kord koos üksikasjalike eeskirjadega, mida nad võivad kehtestada, oleks kättesaadav mis tahes isikutele, kellel on või on olnud huvi konkreetse riigihankelepingu vastu või kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võivad kahju kannatada.”

- 6 Direktiivi 92/13 artikli 2 lõige 1 sätestab:

„1. Liikmesriigid tagavad, et seoses artiklis 1 määratud läbivaatamise korraga võetavad meetmed sisaldavad järgmisi volitusi:

kas

- a) võtta esimesel võimalusel vahemenetluse korras ajutisi meetmeid väidetava rikkumise heastamiseks või asjaomaste huvide edasise kahjustamise vältimiseks, sealhulgas meetmeid, mille eesmärk on pakkumismenetluse või tellijate otsuste rakendamise peatamine või nende peatamise tagamine; ja
- b) jätta kõrvale ebaseaduslikud otsused või tagada nende kõrvalejätmine ning kõrvaldada lepinguteatest, perioodilisest eelteatest, kvalifitseerimissüsteemi kehtestamise teatest, pakkumiskutsest, lepingu dokumentidest ning teistest kõnesolevat pakkumismenetlust käsitlevatest dokumentidest diskrimineerivad tehnilised, majanduslikud või finantsnäitajad;

kas

- c) võtta võimalikult kiiresti, võimaluse korral vahemenetlusega ja vajaduse korral küsimust käsitleva lõppmenetlusega meetmeid, v.a punktides a ja b sätestatud, kõigi kindlakstehtud rikkumiste heastamiseks ja asjaomastele huvidele kahju tekitamise vältimiseks, esitades eelkõige korralduse konkreetse summa maksmiseks juhtudel, kui rikkumist ei ole heastatud ega välditud.

Liikmesriigid võivad valida selle võimaluse kas kõigi tellijate puhul või objektiivsete kriteeriumide alusel määratletud tellijarühmade puhul, säilitades igal juhul asjaomastele huvidele tekitatava kahju vältimiseks sätestatud meetmete tõhususe;

- d) ja mõlemal eespool nimetatud juhul maksta kahjutasu isikutele, kellele on rikkumisega kahju tekitatud.

Kui kahjutasu taotletakse põhjendusel, et otsus tehti ebaseaduslikult, võivad liikmesriigid nõuda, et kõigepealt tuleb vaidlustatud otsus kõrvale jätta või ebaseaduslikuks kuulutada, kui nende siseriiklik õigus seda nõuab ja kui neil on selleks vajalike volitustega asutused.”

- 7 Selle direktiivi artikli 2a lõike 2 viimase lõigu kohaselt:

„Koos teatega lepingu sõlmimisotsusest saadetakse igale asjaomasele pakkujale ja kandidaadile järgmised materjalid:

- asjakohaste põhjenduste kokkuvõte vastavalt direktiivi [2004/17] artikli 49 lõikele 2, ja
- täpne teade käesolevat lõiget rakendavate siseriiklike õigusaktide sätete alusel kohaldatava täpse ooteaja kohta.”

- 8 Direktiivi 2004/17 artikli 49 „Kvalifitseerimise taotlejatele, kandidaatidele ja pakkujatele antav teave” lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„1. Ostjad teavitavad asjaomaseid ettevõtjaid võimalikult kiiresti raamlepingu või lepingu sõlmimise või dunaamilisse hankesüsteemi lubamise kohta tehtud otsustest ja ka põhjustest, miks otsustati mitte sõlmida raamlepingut või lepingut, milleks oli välja kuulutatud pakkumiste konkurss, otsustati menetlust uuesti alustada või dunaamilist hankesüsteemi mitte sisse seada; see teave esitatakse kirjalikult, kui ostjailt seda palutakse.

2. Asjaomase osapoole nõudel teavitavad ostjad võimalikult kiiresti:

- iga kandidaati, keda ei valitud, tema taotluse tagasilükkamise põhjustest,
- iga pakkujat, kelle pakkumine tagasi lükati, selle tagasilükkamise põhjustest, sealjuures artikli 34 lõigetes 4 ja 5 viidatud juhtudel põhjustest, miks otsustati, et tegemist pole samaväärsusega või et ehitustööd, asjad või teenused ei vasta ekspluatatsioonilistele või funktsionaalsetele nõuetele,
- iga vastuvõetava pakkumise teinud pakkujat teavitatakse väljavalitud pakkumise omadustest ja suhtelistest eelistest ning teatatakse talle ka väljavalitud pakkuja nimi või osapooled, kellega sõlmiti raamleping.

Selleks kuluv aeg ei tohi mingil juhul olla pikem kui 15 päeva kirjaliku järelepärimise saamisest.

Ent ostjad võivad otsustada, et teatavaid andmeid lepingu või raamleping sõlmimise või dunaamilisse hankesüsteemi lubamise kohta, millele on viidatud lõikes 1, tuleb mitte avaldada, kui sellise teabe avaldamine takistaks seaduste jõustamist või poleks muul põhjusel kooskõlas üldsuse huvidega või kahjustaks mõne konkreetse avalik-õigusliku või eraõigusliku ettevõtja, sealhulgas lepingu sõlminud ettevõtja seaduslikke huve või segaks ettevõtjate ausat konkureerimist.”

Itaalia õigus

- 9 Riigihankealased eeskirjad on kodifitseeritud 12. aprilli 2006. aasta seadusandlikus dekreedis nr 163/2006 (*Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana*, edaspidi „GURI”, nr 100 regulaarne lisa, 2.5.2006).

10 Nimetatud seadusandliku dekree di artikkel 11 „Riigihankemenetluse etapid” sätestab:

„1. Riigihankelepingute sõlmimise menetlused viiakse läbi lähtudes hankijate planeerimiseeskirjadest, mis on ette nähtud käesolevas seadustikus või kehtivates õigusnormides.

[...]

4. Hankemenetluses valitakse käesolevas seadustikus sätestatud tingimustel välja parim pakkumus. Menetluse tulemusel kuulutatakse esialgu edukaks parim pakkuja.

5. Kui esialgset edukaks tunnistamist on artikli 12 lõike 1 kohaselt kontrollitud, teeb hankija lõpliku otsuse pakkumuse edukaks tunnistamise kohta.

[...]

8. Lõplik otsus pakkumuse edukaks tunnistamise kohta jõustub pärast seda, kui on kontrollitud, kas on täidetud nõutud tingimused.

9. Kui lõplik otsus pakkumuse edukaks tunnistamise kohta on jõustunud ja kui asutus seda oma otsuse võimaliku uuesti läbivaatamise tulemusena kehtetuks ei tunnistata, sõlmitakse hankeleping või antakse kontsessioon kuuekümnepäevase jooksul, kui hanketeates või pakkumuse esitamise ettepanekus või eduka pakkujaga sõlmitud kokkuleppes pole märgitud teisiti. [...]

10. Hankelepingut ei või sõlmida enne 35 päeva möödumist viimase teate saatmisest artikli 79 kohase pakkumuse edukaks tunnistamise lõpliku otsuse kohta.

[...]”.

11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on esitanud kokkuvõtte sama seadusandliku dekree di artikli 79 asjakohastest sätetest:

— Lõige 5 sätestab, et hankija teatab automaatselt kõigile vastavaks tunnistatud pakkumuse esitanud pakkujatele hiljemalt viie päeva jooksul lõplikust otsusest pakkumuse edukaks tunnistamise kohta ja eduka pakkujaga hankelepingu sõlmimise kuupäeva.

— Lõige 5*bis* sätestab, et teatele lisatakse pakkumuse edukaks tunnistamise otsus ja selle põhjendus, mis nimetab ära vähemalt edukat pakkumust iseloomustavad andmed ja selle eelised tema pakkumusega võrreldes ning edukaks tunnistatud pakkumuse esitanud pakkuja nime, kes saab täita teatamiskohustuse ka pakkujatele hankemenetluse protokollide saatmise teel.

— Lõige 5*quater* sätestab, et pakkujatel võimaldatakse vahetult hankemenetlusega seotud aktidega tutvuda ilma, et nad peaksid selleks esitama kirjalikku avaldust; neil on võimalus neid dokumente näha ja neist koopiaid teha 10 päeva jooksul pärast hankemenetluse tulemusi puudutava teate saatmist, kui hankija ei kasuta seaduses ette nähtud juhtudel lubatud salastamisõigust või juurdepääsu edasilükkamise õigust.

12 Itaalia 2. juuli 2010. aasta seadusandliku dekree di nr 104/2010, millega kehtestatakse halduskohtumenetluse seadustik (GURI nr 156 regulaarne lisa, 7.7.2010), artikkel 120 sätestab, et riigihankemenetluses vastu võetud aktide vaidlustamise tähtaeg on 30 päeva alates seadusandliku dekree di nr 163/2006 artiklis 79 sätestatud teate kättesaamisest.

- 13 Seadusandliku dekreeedi nr 104/2010 artikkel 43 sätestab, et pärast seda, kui pakkuja on esitanud kaebuse pakkumuse edukaks tunnistamise lõpliku otsuse peale, võib hankija otsuseid vaidlustada samas menetluses uusi väiteid sisaldava kaebuse esitamisega selle seadusandliku dekreeedi artiklis 120 sätestatud 30 päevase tähtaja jooksul.
- 14 Väljakujunenud praktika kohaselt on Itaalia halduskohtud seisukohal, et seadusandliku dekreeedi nr 163/2006 artikli 79 lõikes 5 ette nähtud teatamine pakkumuse edukaks tunnistamisest on piisav tingimus selleks, et pakkujad saaksid neid kahjustavast meetmest täiel määral teadlikud olla, ning see sobib aegumistähtaja kulgema hakkamiseks, ilma et asjasse puutuks see, et asjaomane ettevõtja ei ole hankemenetluse sisedokumentidega täiesti või osaliselt tuttav. Nimetatud teatamisest tuleneb asjaomasele ettevõtjale kohustus hankemenetluse tulemus 30 päeva jooksul viivitamata vaidlustada ning talle jääb võimalus esitada täiendavaid, hiljem teatavaks saanud õigusvastasust puudutavaid väiteid. Samasugusele järeldusele on kohtupraktikas jõutud juhtude puhul, kui hankija tunnistas pakkumuse lõplikult edukaks nii, et edukaks tunnistamise jõustumine sõltub tingimusest, kas kontrollimisel selgub eduka pakkumuse esitanud ettevõtja vastavus hanketeate üld- ja erinõuetele, piiramata ka sel juhul 30 päeva jooksul kaebusele täiendavate väidete lisamise võimalust.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 15 Acquedotto Pugliese on kommunaalettevõtja, mida täielikult kontrollib tema ainuaktsionär Apuulia maakond. Ta haldab vee- ja kanalisatsioonivõrku ning osutab Apuulias ja mõningates selle naabermaakondade omavalitsusüksustes ühtset veevarustusteenust. Seadusandliku dekreeedi nr 163/2006 lisa VI-C kohaselt on Acquedotto Pugliese hankija joogivee tootmise, transpordi ja jaotamise valdkonnas, kes on kohustatud järgima Itaalia õigusnorme, millega võeti üle direktiiv 2004/17.
- 16 Euroopa Liidu Teatajas 15. märtsil 2011 avaldatud hanketeatega kuulutas Acquedotto Pugliese välja avatud hankemenetluse, et sõlmida nelja-aastane leping kanalisatsioonivõrgu saneerimise teenuse osutamise, vee- ja kanalisatsioonivõrgu korraliste ja erakorraliste hooldustööde tegemise ning veevõrguühenduste ja -torustike rajamise kohta ühes elamurajoonis, hanke algmaksumus oli 17 615 739,07 eurot; hankeleping pidi sõlmitama madalaima hinnaga pakkumuse esitajaga.
- 17 Niisiis selgus 17. ja 30. mai 2011. aasta avalike istungite tulemusel, et parima pakkumuse esitas ja esimesele järjekohale paigutati ettevõtjate ajutine ühendus, mille juht on Cooperativa Giovanni XXIII. Teisele kohale jõudis ettevõtjate ajutine ühendus, mille juht on Tundo srl (edaspidi „Tundo”) ja kolmandale ettevõtjate ajutine ühendus, mille juht on Idrodinamica. Seejärel otsustas hankija 7. juuni 2011. aasta otsusega lõplikult edukaks tunnistada ettevõtjate ühenduse, mida juhib Cooperativa Giovanni XXIII. Sellest otsusest teavitati 6. juulil 2011.
- 18 Nimetatud otsuses nähti ka ette, et hankelepingut võib hakata täitma ennetähtaegselt selle sõlmimise ooteajal ja pakkumus tunnistatakse lõplikult edukaks alles pärast seda, kui on kontrollitud, kas kõik eduka pakkumuse esitanud ühendusse ja teisele järjekohale paigutatud ühendusse kuuluvad ettevõtjad vastavad üld- ja erinõuetele, ning et pakkumuse edukaks tunnistamisest tuleb teatada kõigile pakkujatele.
- 19 Lepingu sõlmimise ooteajal teatas edukas ettevõtjate ühendus, mis oli vahepeal 4. oktoobri 2011. aasta notariaalse aktiga moodustatud, hankijale 28. veebruari 2012. aasta kirjaga, et üks ettevõtjate ajutisse ühendusse kuuluv ettevõtja on ettevõtjate ühendusest välja astunud, kuid täpsustas, et ta kavatseb hankelepingut siiski täita, ning et ühendus suudab hanketeates nõutud tehnilistele ja majanduslikele tingimustele vastata ka vähendatud koosseisus, kuhu kuulub ühenduse juht ja veel kaks ettevõtjat.

- 20 Acquedotto Pugliese andis 28. märtsi 2012. aasta aktiga väljaastumiseks loa. Hankelepingsõlmiti 17. aprillil 2012 Cooperativa Giovanni XXIII juhitud ettevõtjate ajutise ühendusega selle uues väiksemas koosseisus.
- 21 Idrodinamica esitas hankemenetlusega seotud aktide peale kaebuse, millest teatati 17. mail 2012, nõudes täpsemalt, et tühistataks 28. märtsi 2012. aasta otsus, millega anti luba muuta eduka pakkuja ühenduse koosseisu, ning tühistataks 17. aprillil 2012 sõlmitud leping ja 7. juuni 2011. aasta otsus pakkumuse edukaks tunnistamise kohta. Ta väidab, et menetlus oli ebaseaduslik esiteks seetõttu, et hankija andis loa muuta eduka ettevõtjate ajutise ühenduse koosseisu ja teiseks seetõttu, et hankija ei kõrvaldanud hankemenetlusest teisele järjekohale tulnud ettevõtjate ajutist ühendust, mida juhib Tundo, tulenevalt asjaolust, et sellesse kuuluva ettevõtja seaduslik esindaja esitas valeandmeid kriminaalkorras süüdimõistmiste puudumise kohta.
- 22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et liikmesriigi õigusnormide ja kohtupraktika kohaselt tuleks Idrodinamica kaebus vastuvõetamatuks tunnistada, kuna see esitati tükk aega pärast 30 päevast tähtaega, mida hakati arvestama alates põhikohtuasjas pakkumuse lõplikult edukaks tunnistamisest teatamisest. Euroopa Kohus on aga kohtuotsuse Uniplex (UK), C-406/08, EU:C:2010:45, punktis 40 asunud seisukohale, et riigihankemenetluse vaidlustamist puudutavates eeskirjades ette nähtud kiire menetluse eesmärk ei võimalda liikmesriikidel jätta kõrvale tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet, mille kohaselt siseriiklike õigust lõpetavate tähtaegade kohaldamise viisid ei tohi muuta võimatuks või üleliia raskeks nende õiguste kasutamist, mille annab huvitatud isikutele liidu õigus.
- 23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub selgitada, kas asjakohased liikmesriigi õigusnormid on kõnealuse tõhususe põhimõttega kooskõlas juhul, kui pakkumuse lõplikult edukaks tunnistamise teates sisalduv teave ei ole siiski piisav selleks, et tagasilükatud taotlejad ja pakkujad saaks tutvuda dokumentide ja faktiliste asjaoludega, mis on vaidlustamise otsustamiseks olulised, eelkõige kui menetlusnormide rikkumine peaks aset leidma pärast pakkumuse edukaks tunnistamise kohta lõpliku ametliku otsuse tegemist.
- 24 Lisaks tundub kohtuliku kaitse tõhususe põhimõttega vastuolus olevat menetluseeskiri, mis seab huvitatud isikutele kohustuse vaidlustada pakkumuse edukaks tunnistamise otsus 30 päeva jooksul, jättes võimalikuks vahepeal ilmnenu või hiljem teada saadud aktidel ja faktilistel asjaoludel põhinevate täiendavate väidete esitamise, sest kaebaja peab suutma maksta menetlusosalise esindaja ja poolte nimetatud ekspertide tasud ja riigilõivu nii kaebuse kui ka uute väidete esitamisel.
- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib teada, kas asjakohaseid liidu õigusnorme tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi õigusnormides ette nähtud kaebuse esitamise õigust lõpetavat tähtaega arvestatakse alates kuupäevast, mil kaebuse esitaja sai või oleks tavapärase hoolsuse korral pidanud rikkumisest teada saada ja mitte alates kuupäevast, kui teatati pakkumuse lõplikult edukaks tunnistamisest.
- 26 Neist kaalutlustest lähtudes otsustas Tribunale amministrativo regionale per la Puglia menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas direktiivi [1992/13] artikleid 1, 2a, 2c ja 2f tuleb tõlgendada nii, et riigihankealaste õigusnormide rikkumise tuvastamise kaebuse esitamise tähtaega arvestatakse alates kuupäevast, mil kaebuse esitaja sai või oleks tavapärase hoolsuse korral pidanud rikkumisest teada saada?
 2. Kas direktiivi [1992/13] artiklitega 1, 2a, 2c ja 2f on vastuolus sellised liikmesriigi menetlusnormid või selline tõlgenduspraktika, nagu põhikohtuasjas kirjeldatud, mis võimaldavad kohtul riigihankealaste õigusnormide rikkumise tuvastamise kaebuse vastuvõetamatuks tunnistada, kui hankija käitumise tõttu on kaebaja saanud rikkumisest teada pärast talle pakkumuse lõpliku edukaks tunnistamise otsuse andmete ametlikku teatavakstegemist?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Vastuvõetavus

- 27 Cooperativa Giovanni XXIII ja Itaalia valitsus kahtlevad eelotsuse küsimuste vastuvõetavuses eelkõige seetõttu, et Idrodinamica etteheited on suunatud hankija akti vastu, millega anti luba muuta eduka pakkuja ühenduse koosseisu ja ükski väide ei ole esitatud pakkumuse edukaks tunnistamise lõpliku otsuse peale.
- 28 Sellest tulenevalt oleks kõnealuse akti tühistamise tagajärjeks üksnes edukaks pakkujaks tunnistatud ühendusega selle vähendatud koosseisus sõlmitud lepingu tühisus, ilma et see ühendus kaotaks õiguse olla edukas pakkuja. Seetõttu ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimustel väidetavalt otsest seost põhikohtuasja esemega.
- 29 Olgu meelde tuletatud, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mis liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotluse saab Euroopa Kohus jätta läbi vaatamata vaid siis, kui on ilmne, et liidu õigusnormi tõlgendamine, mida siseriiklik kohus palub, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on oletuslik või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (kohtuotsus *Fish Legal* ja *Shirley*, C-279/12, EU:C:2013:853, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 30 Käesoleval juhul ei ole see nii, ning Cooperativa Giovanni XXIII ja Itaalia valitsuse kahtlused küsimuste vastuvõetavuse osas ei ole põhjendatud. Tegelikult on eelotsusetaotluse esitanud kohus palunud tõlgendada direktiivi 92/13 asjakohaseid sätteid selleks, et hinnata Idrodinamica kaebuse vastuvõetavust. Euroopa Kohtule esitatud toimikust ilmneb, et see kaebus puudutab sisuliselt esiteks hankija otsust, millega lubati muuta eduka pakkuja ühenduse koosseisu, ja teiseks asjaolu, et hankija ei kõrvaldanud Idrodinamicast kõrgemale järjekohale paigutatud konkurenti hankemenetlusest.
- 31 Olgu märgitud, et kui põhikohtuasjas rahuldatakse Idrodinamica esimene väide, mis puudutab sisuliselt asjaolu, et hankija andis õigusvastaselt loa edukast pakkujast ettevõtjate ajutise ühenduse koosseisu vähendamiseks, siis võidakse tühistada otsus sõlmida hankeleping selle eduka ühendusega. Kui rahuldatakse ka teine väide, mille kohaselt hankija oleks pidanud hankemenetlusest kõrvaldama teisele järjekohale tulnud ettevõtjate ajutise ühenduse, mida juhib Tundo, kuna ühe sellesse ühendusse kuuluva ettevõtja seaduslik esindaja esitas valeandmeid, siis suureneb märgatavalt Idrodinamica võimalus põhikohtuasjas käsitletava lepingu sõlmimiseks. Seega on õige pidada Idrodinamicat isikuks, kellel „on või on olnud huvi konkreetse riigihankelepingu vastu või kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võib kahju kannatada” direktiivi 92/13 artikli 1 lõike 3 tähenduses.
- 32 Järelikult on esitatud küsimused vastuvõetavad.

Põhiküsimus

- 33 Nende küsimustega, mida tuleb uurida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas hankemenetluses edukaks pakkujaks tunnistamise otsuse peale tühistamiskaebuse esitamise tähtaeg peab hakkama uuesti kulgema juhul, kui hankija teeb pärast vaidlustamistähtaja möödumist otsuse, mis võib mõjutada edukaks tunnistamise otsuse õiguspärasust. Samuti palub ta selgitada, kas pakkuja võib samasuguses olukorras esitada hankemenetluses edukaks pakkujaks tunnistamise otsuse peale tühistamiskaebuse, kui ta saab teada enne kõnealuse edukaks tunnistamise otsuse tegemist esinenud asjaoludest, mis võivad mõjutada hankemenetluse õiguspärasust.

- 34 Direktiiviga 2007/66 direktiivi 92/13 tehtud muudatus ja direktiivi 2004/17 artikkel 49 on oluliselt kaasa aidanud sellele, et pakkuja, keda hankemenetluses edukaks ei tunnistanud, teavitatakse hankemenetluse tulemustest ja nende põhjendustest. Direktiivi 2004/17 artikli 49 lõike 2 alusel võib pakkuja taotleda, et talle saadetakse üksikasjalikku teavet.
- 35 Õiguskindluse põhimõtte nõuab, et sel viisil saadud teave või teave, mis oleks võidud saada, ei saa pärast siseriiklikus õiguses ette nähtud tähtaja möödumist olla enam aluseks pakkuja kaebusele.
- 36 Seevastu põhikohtuasjas puudutab otsus, millega anti luba muuta eduka pakkuja ühenduse koosseisu, faktilisi asjaolusid, mis leidsid aset pärast edukaks pakkujaks tunnistamist ja pärast 30 päevase tähtaja möödumist. Seega ei oleks saanud neid asjaolusid teada ei teatest pakkuja edukaks tunnistamise ja selle otsuse põhjuste kohta ega hankija vastusest pakkuja võimalikule selgituste küsimusele.
- 37 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt saab kohaldatavate riigihankealaste õigusnormide rikkumiste tõhusa läbivaatamise saavutada seega vaid juhul, kui vaidlustamise tähtjad hakkavad kulgema alles kuupäeval, kui kaebuse esitaja sai kõnealuste sätete väidetavast rikkumisest teada või pidi teada saama (vt selle kohta kohtuotsus Uniplex (UK), EU:C:2010:45, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 38 Pealegi ilmneb eelotsusetaotlusest, et otsus, millega anti luba muuta eduka pakkuja ühenduse koosseisu, ja mis võib mõjutada hankemenetluses edukaks pakkujaks tunnistamise otsuse õiguspärasust, tehti enne kui hankija sõlmis selle ühendusega hankelepingu. Neil asjaoludel ei saa asuda seisukohale, et õiguskindluse põhimõtte välistab edukaks tunnistamise otsuse peale tühistamiskaebuse esitamise 30 päevase tähtaja ennistamise.
- 39 Selles osas tuleb silmas pidada, et otsus, millega anti luba muuta eduka pakkuja ühenduse koosseisu, eeldab, et edukaks tunnistamise otsusega seotud muudatust võib pidada oluliseks, kui asjaomase hanke üksikasju silmas pidades tugineb see edukaks tunnistamise otsuse määrava tähtsusega elemendile. Sellisel juhul tuleb õigusvastase olukorra lõpetamiseks kohaldada kõiki liikmesriigi õiguskorras ette nähtud asjakohaseid meetmeid, mis võivad minna välja kuni uue hankemenetluse korraldamisele (vt analoogia alusel kohtuotsus Wall, C-91/08, EU:C:2010:182, punktid 38, 39, 42 ja 43).
- 40 Veel olgu märgitud, et seadusandliku dekreeidi nr 104/2010 artiklis 43 sätestatud võimalus esitada esialgse tähtaegselt esitatud kaebuse raames „uusi väiteid” edukaks tunnistamise otsuse vastu, ei kujuta endast alati tõhusa õiguskaitse jaoks sobivat alternatiivi. Nimelt oleks põhikohtuasja sarnases olukorras pakkujad sunnitud edukaks tunnistamise otsuse vaidlustama *in abstracto*, ilma et nad selles etapis teaksid selle kaebuse põhjendusi.
- 41 Järelikult peab liikmesriigi õiguses ette nähtud 30 päevane edukaks pakkujaks tunnistamise otsuse vaidlustamistähtaeg hakkama uuesti kulgema, et oleks võimalik kontrollida hankija selle otsuse õiguspärasust, millega anti luba muuta eduka pakkuja ühenduse koosseisu, mis võib mõjutada edukaks tunnistamise otsuse õiguspärasust. See tähtaeg peab hakkama kulgema alates kuupäevast, kui pakkuja sai kätte teate otsuse kohta, millega anti luba muuta eduka pakkuja ühenduse koosseisu, või ta sai sellest teada.
- 42 Mis puudutab Idrodinamica etteheidet põhikohtuasjas, mis on esitatud selle peale, et hankija ei kõrvaldanud hankemenetlusest teisele järjekohale tulnud ettevõtjate ühendust asjaolu tõttu, et ühe sellesse ühendusse kuuluva ettevõtja seaduslik esindaja esitas valeandmeid, siis olgu märgitud, et see väidetav õigusrikkumine pidi aset leidma enne edukaks tunnistamise otsuse tegemist.
- 43 Neil kaalutlustel tuleb asuda seisukohale, et pakkujal oli direktiivi 92/13 artikli 2a ja direktiivi 2004/17 artikli 49 alusel edastatud teabe alusel ja tavapärase hoolsuse korral võimalik esitada kaebus liidu hangetealase õiguse rikkumiste peale ja järelikult ei ole vaja ennistada liikmesriigi õiguses ette nähtud vaidlustamistähtaega.

- 44 Olgu märgitud, et põhikohtuasjas esinevas olukorras tühistatakse hankemenetluses esimesele järjekohale paigutatud ettevõtjate ühenduse edukaks tunnistamise otsus, siis võib uue otsuse peale tunnistada edukaks mõni teine pakkuja esitada tühistamiskaebuse liikmesriigi õiguses sätestatud tähtaja jooksul.
- 45 Järelikult tuleb sedastada, et õiguskindluse põhimõtte kohaldamisel juhtudele, kus enne hankemenetluses edukaks tunnistamise otsuse tegemist on väidetavalt toime pandud õigusrikkumine, saab pakkuja esitada tühistamiskaebuse edukaks tunnistamise otsuse peale üksnes selleks liikmesriigi õiguses konkreetselt sätestatud tähtaja jooksul, välja arvatud juhul kui liikmesriigi õiguses on otsesõnu ette nähtud kaebeõigus liidu õiguse kohaselt.
- 46 Samas saab pakkuja esitada kahjutasu nõude liikmesriigi õiguses sätestatud üldise aegumistähtaja jooksul.
- 47 Eeltoodud kaalutlustest lähtudes tuleb eelotsuse küsimustele vastata, et direktiivi 1992/13 artikli 1 lõikeid 1 ja 3 ning artikli 2a lõike 2 viimast lõiku tuleb tõlgendada nii, et hankemenetluses edukaks pakkujaks tunnistamise otsuse peale tühistamiskaebuse esitamise tähtaja kulgemine peab algama uuesti juhul, kui hankija teeb pärast edukaks tunnistamise otsuse tegemist, kuid enne hankelepingu allkirjastamist uue otsuse, ja see võib mõjutada edukaks tunnistamise otsuse õiguspärasust. Nimetatud tähtaeg hakkab kulgema pakkujatele hilisemast otsusest teatamisest või kui seda ei toimu, siis alates hetkest, kui nad sellest teada saavad.
- 48 Juhul, kui pakkuja saab pärast liikmesriigi õiguses ette nähtud vaidlustamistähtaja möödumist teada enne hankemenetluses edukaks tunnistamise otsuse tegemist väidetavalt toime pandud õigusrikkumisest, saab ta selle otsuse vaidlustada üksnes liikmesriigi õigusest tuleneva tähtaja jooksul, välja arvatud juhul, kui liikmesriigi õiguses on otsesõnu ette nähtud, et see toimub liidu õiguse kohaselt.

Kohtukulud

- 49 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamiseга seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

Nõukogu 25. veebruari 1992. aasta direktiivi 92/13/EMÜ veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate üksuste hankemenetlusi käsitlevate ühenduse eeskirjade kohaldamisega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2007. aasta direktiiviga 2007/66/EÜ) artikli 1 lõikeid 1 ja 3 ning artikli 2a lõike 2 viimast lõiku tuleb tõlgendada nii, et hankemenetluses edukaks pakkujaks tunnistamise otsuse peale tühistamiskaebuse esitamise tähtaja kulgemine peab algama uuesti juhul, kui hankija teeb pärast edukaks tunnistamise otsuse tegemist, kuid enne hankelepingu allkirjastamist uue otsuse, ja see võib mõjutada edukaks tunnistamise otsuse õiguspärasust. Nimetatud tähtaeg hakkab kulgema pakkujatele hilisemast otsusest teatamisest või kui seda ei toimu, siis alates hetkest kui nad sellest teada saavad.

Juhul kui pakkuja saab pärast liikmesriigi õiguses ette nähtud vaidlustamistähtaja möödumist teada enne hankemenetluses edukaks tunnistamise otsuse tegemist väidetavalt toime pandud õigusrikkumisest, saab ta selle otsuse vaidlustada üksnes liikmesriigi õigusest tuleneva tähtaja jooksul, välja arvatud juhul kui liikmesriigi õiguses on otsesõnu ette nähtud, et see toimub liidu õiguse kohaselt.

Allkirjad